

Nr 863

Av herr Söderberg m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 171, angående reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

(Lika lydande med motion nr 1052 i Andra kammaren)

Med anledning av vad departementschefen anför i prop. 171 angående reformering av de gymnasiala skolorna m. m. under rubriken »2.3.2. Det gymnasiala skolsystemets struktur» s. 110—115 och förslagen till beslut under punkterna 5 och 7 få vi anföra följande:

Vi vilja först uttala vår fulla anslutning till departementschefens uttalande att i fortsättningen såväl den lokala och regionala som den centrala planeringen för det gymnasiala skolsystemet samtidigt och i samma grad måste beakta både yrkesskolan, fackskolan och gymnasiet. I likhet med propositionen anse vi även att målsättningen härvid skall vara att skapa ett system av studievägar, som svarar mot ungdomarnas önskemål och samhällets behov. Vi dela slutligen den uppfattningen, att skolsystemet i princip bör utformas så att de personella och materiella resurserna tillvaratagas på bästa sätt.

Med de gymnasiala skolformerna förstås gymnasium, fackskola och yrkesskola. I den föreliggande propositionen framlägges visserligen närmare förslag enbart om införande av det nya gymnasiet och om fackskolorna, medan förslag om reformering av yrkesskolan avses komma att framläggas först senare, sedan yrkesskolberedningen avgivit sitt betänkande härom. Vad departementschefen anför i fråga om planering och lokalisering på de i vår motion behandlade sidorna i propositionen innefattar emellertid även yrkesskolan med hänsyn såväl till att vad där sägs beträffande de gymnasiala skolorna enligt detta begrepps innebörd även måste antagas avse yrkesskolan som till att yrkesskolan uttryckligen nämns. På grund av innebörden av begreppet de gymnasiala skolorna är det också uppenbart att ett bifall till propositionens hemställan under punkt 7, att riksdagen ville godkänna de förordade riktpunkterna och planeringsprinciperna för de gymnasiala skolornas utbyggnad under 1960-talet enligt sin ordalydelse, även skulle avse yrkesskolan, icke enbart som gymnasial skolform utan i allmänhet.

Vi anse det därför nödvändigt att konsekvenserna av den i propositionen förordade huvudregeln om lokalisering av de gymnasiala skolformerna till

enbart gymnasieorterna bedömas med hänsyn till såväl fackskolorna som yrkesskolorna. Vi vilja dock genast framhålla, att vi icke anse det finnas skäl för att riksdagen i detta sammanhang tar ställning till frågan om planeringen och lokaliseringen av yrkesskolan som sådan då härmed bör anstå till dess förslag framlägges för riksdagen med anledning av yrkesskolberedningens betänkande. Vi föreslå därför i vår hemställan här nedan, att riksdagen bifaller propositionens hemställan under punkt 7 om godkännande av de förordade riktningarna och planeringsprinciperna för de gymnasiala skolornas utbyggnad i vad avser gymnasierna och fackskolorna samt den gymnasiala yrkesskolformen.

Vi övergå härefter till en närmare granskning av de i propositionen anförda skälen för en lokalisering av de gymnasiala skolorna till i princip endast gymnasieorterna och till de synpunkter som enligt vår mening i övrigt kunna anföras i frågan.

De metoder och principer som tillämpas vid planeringen och lokaliseringen för övriga skolformer äro icke giltiga i tillräcklig grad för yrkesskolan. Det torde sålunda icke kunna råda några delade meningar om att yrkesskolan icke hade kunnat nå sin nuvarande utbyggnad och omfattning, om icke ett så stort intresse hade förelegat att medverka härtill från det övervägande antalet primärkommuners sida liksom från ett stort antal industrier och företag belägna inom kommuner av olika storleksordning.

För utbyggnaden och differentieringen av yrkesskolan har sålunda det kommunala intresset och initiativet, ofta i förening med industrien och andra företag, varit av avgörande betydelse. Denna lokala förankring har enligt vår mening varit av utomordentlig betydelse för yrkesskolans anpassning till samhällets behov, och den har härigenom även åstadkommit för den berörda ungdomen lämpliga studievägar.

Nödvändigheten av en nära samverkan mellan primärkommuner och näringslivet på yrkesutbildningens område hänför sig emellertid icke endast till den anpassning som härigenom vinnes mellan näringslivets behov av yrkesutbildning och denna utbildnings utformning. För den hittillsvarande utbyggnaden av yrkesskolan ha sålunda industrier och andra företag på skolorterna varit av den största betydelse för tillgången till kvalificerade skolledare och yrkeslärare. Genom industrier och andra företag har yrkesskolan i stor utsträckning även tillförts lokaler och andra materiella resurser.

En begränsning av alla gymnasiala skolformer till i princip endast gymnasieorterna skulle medföra en drastisk minskning i antalet primärkommuner med dylika skolor. Detta kan belysas av några siffror från Västmanlands län. Yrkesskolor finnas för närvarande i 15 av länets 26 skolkommuner. Vid ett genomförande av en centralisering till länets gymnasieorter skulle yrkesskolorna försvinna i 10 av sagda 15 skolkommuner, dvs. i $\frac{2}{3}$ av de nuvarande kommunerna med yrkesskolor. Av de 11 kommunblocken skulle endast 5 få yrkesskolor och fackskolor. Av de 6 kommunblock som icke

skulle få yrkesskolor och fackskolor märkas 1 stadsblock (Arboga) med 14 000 invånare, vilket är s. k. B-ort, har en för landet betydelsefull flygindustri och omfattar primärkommuner eller delar därav inom tre län, 2 köpingsblock med vardera mellan 7 000 och 8 000 invånare samt 3 landskommunsblock med respektive 14 000, 11 000 och 6 000 invånare. Även inom sagda köpingsblock och landskommunsblock finnas betydande industrier. Inom de nämnda 6 kommunblocken finnas för närvarande 23 % av heltidsyrkeskurserna i länet, inom 2 av blocken dessutom skolor av fackskolebetonad karaktär. Inom dessa 6 kommunblock finnas väl kvalificerade rektorer, dito lärare knutna till industrierna samt undervisningslokaler och materiel av utomordentlig beskaffenhet.

Det kan enligt vår mening icke accepteras, att en sådan ödeläggelse av yrkesskolans och fackskolans utbredning skulle få drabba icke bara de mindre kommunerna inom riket utan också i mycket stor omfattning även kommuner med i detta sammanhang stor befolkning och med i många fall betydande industrier.

Även för yrkesskolans utbyggnad och vidmakthållande i fortsättningen liksom även i viss utsträckning för utbyggnaden av de nya fackskolorna måste vi bygga på intresset och initiativen härför från primärkommuners och näringslivets sida ävensom på samverkan dem emellan.

Dessa synpunkter ha även anförts i remissyttrandena av Svenska kommunförbundets styrelse och Svenska stadsförbundets styrelse. Vi vilja därför uttala vår anslutning till vad kommunförbunden anført i dessa delar och till kommunförbundens uttalanden, att de kommunala initiativen böra få möjlighet att påverka förläggningen av — såvitt här närmast är fråga — fackskolorna och att utrymmet för en kommunal bedömning av lokal- och organisationsfrågorna från fall till fall får bli relativt stort.

Vi dela även kommunförbundens uppfattning, att en förläggning av fackskolor till andra orter än gymnasieorter kan vara till fördel också av de skälen att en sådan förläggning kan medföra en stimulans för dess utveckling och egenvärde i förhållande till gymnasierna.

Vi få till slut taga upp den av såväl gymnasieutredningen som departementschefen omfattade teorien att en samförläggning av de gymnasiala skolformerna till en och samma ort skulle göra dem likställda i fråga om tillgänglighet i geografisk mening, varigenom varje skolforms attraktivitet komme att bestämmas av enbart andra skäl än belägenheten i förhållande till elevernas bostadsort. Vi vilja härvid först understryka, att detta skäl icke får vara ensamt utslagsgivande utan måste vägas även mot övriga här anförda motiveringar och bedömningar beträffande de olika skolformernas lokalisering. Även en tämligen strikt tillämpning av sagda teori skulle emellertid med hänsyn till avstånd och kommunikationsförhållanden inom stora delar av landet icke behöva leda till en koncentration av ifrågavarande skolformer till gymnasieorterna och en motsvarande uttunning inom övriga

orter. Härtill kommer att det nya statliga studiehjälpsystemet får förutsättas komma att minska betydelsen för valet av skolform av skolornas belägenhet. Enligt vår mening bortser slutligen teorien om förläggningen av de gymnasiala skolformerna till enbart gymnasieorterna helt från de oerhört stora, kanske olösliga, transportproblem och de ekonomiska konsekvenser i samband härmed som ett genomförande av denna teori skulle medföra.

Till sist få vi anföra ytterligare skäl för att viss yrkesskolning i kommunal skola skall kunna ske på andra än gymnasieorter. Det har sålunda gjorts gällande, att även om heltidskurserna inom yrkesskolan skulle upphöra på ett stort antal orter avsikten vore att deltidskurser alltså skulle kunna bedrivas där. Vi vilja konstatera, att denna uppfattning är orealistisk, enär förekomsten av heltidskurser (dagkurser) i praktiken (som regel) ofta är en förutsättning för att deltidskurser (kvällskurser) skola kunna bedrivas. Orsaken härtill är att endast under förutsättning av dagkurser kan i regel finnas erforderlig tillgång till lärare, lokaler och undervisningsmateriel. Ett nedläggande av dagkurserna skulle sålunda kunna medföra även ett nedläggande av kvällskurserna. Detta skulle enligt vår uppfattning innebära ett hot mot den mycket omfattande och värdefulla kvällsundervisningen. Dessa kvällskurser måste nämligen som regel anordnas på den ort där arbetstagnarna-eleverna finnas, och det får betraktas som helt uteslutet att arbetstagare för deltagande i sådana kurser skulle annat än i mycket begränsad omfattning kunna underkasta sig resor till andra orter. Liknande synpunkter som anlagts för kvällsundervisningen torde även kunna anläggas på vuxenundervisningen i andra former. I detta sammanhang må även erinras om betydelsen av tillgång till ett så differentierat skolväsende som möjligt på en ort för det fria och frivilliga folkbildningsarbetet på orten.

Med det anförda få vi hemställa, att riksdagen måtte förorda en mera nyanserad tillämpning av principen om en lokalisering av fackskolor och yrkesskolor.

Under hänvisning till den ovan anförda motiveringen hemställa vi,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts förslag till beslut i propositionen nr 171 måtte

1. under punkt 5 godkänna av departementschefen angivna grunder och riktlinjer för fackskolans organisation och verksamhet med den ändringen att fackskolor skola på kommunalt initiativ, där särskilda skäl föreligga och efter allsidig prövning, kunna inrättas även på andra orter än där gymnasier finnas; och

2. under punkt 7 godkänna av departementschefen förordade riktpunkter och planeringsprinciper för de gymnasiala skolornas utbyggnad under 1960-talet med den ändringen att skolor med praktisk utbildning (yrkesskolor)

skola på kommunalt initiativ, där särskilda skäl föreligga och efter allsidig prövning, kunna inrättas även på andra orter än där gymnasier finnas.

Stockholm den 11 november 1964

Sten Söderberg

Paul Jansson

Ivan Svanström

Sven E. Sundin

Harald Pettersson

Nils Ståhle

Stig Stefanson

Rune Hedlund

Oscar Carlsson

Lennart Wanhainen

Lage Svedberg

Svante Kristiansson